

مضامین دینی شینتو و تأثیر آن بر معماری ایزدکده‌های ژاپن

دکتر محمدرضا پورجعفر^۱، مهندس لیلا مدقالچی^۲

تاریخ دریافت: ۸/۴/۸۹ تاریخ پذیرش: ۴/۷/۸۹

چکیده:

دین شینتو از روزگاران بسیار قدیم دین بومی مردم ژاپن بوده و از نظر قدمت، یکی از ادیان کهنسال جهان بوده است که مبدأ و پیدایش آن به درستی مشخص نمی‌باشد. این دین در میان ادیان عالم، به جهت نقشی که در شکل دادن ثبات ملی پیروان خود از نظر سیاسی داشته است، منحصر به فرد است. در آن هنگام که در ژاپن ضرورت برپایی قدرتی در برابر سایر ادیان وارداتی مطرح گردید، دین شینتو اهمیت ملی پیدا کرد. هر چند جاذبه سایر ادیان چون بودا به دلیل داشتن اصول و دستورالعمل‌ها در این سرزمین قوی بوده است، اما حکمرانان و افراد بانفوذ جامعه، در مواقع اضطراری و نیز هنگام به خطر افتادن ملیت، شینتو را مطابق علایق رهروانشان و متأثر از ادیان موفق، آراسته و عرضه داشته‌اند. اما به هر حال، حس وطن پرستی و ملی گرایی ژاپن باعث گردید تا هنرها و به ویژه معماری، خصوصیات منحصر به فرد خود را خصوصاً در زمینه عبادتگاه حفظ نماید و با وجود تغییرات اجتناب ناپذیر، هویت خود را از دست ندهد. چنانچه در معماری معاصر نیز پیشگامانی در سطح بین‌المللی کارهایی ماندگار، موافق با هویت و مفاهیم مذهبی و سنتی ملی ارائه می‌نمایند. با توجه به شیوه استفاده از مفاهیم آیینی شینتو در هنرها و بخصوص معماری، این مقاله با مطالعه نمونه‌هایی از معابد، که بیانگر حضور فیزیکی آموزه‌های شینتوئیسیم است، اثرات آن را در نمونه‌های معماری دینی متأثر از این تفکر اعتقادی بررسی کرده است. هدف از این مقاله ارائه مشترکات و مضامین پایدار دینی است که معماری ژاپن از گذشته تا اکنون بدان متصل بوده است. روش مورد استفاده در این نوشتار، توصیفی - تحلیلی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و مرور متون و اسناد تاریخی بوده است.

واژه‌های کلیدی:

شینتو، ژاپن، معماری ژاپن، معماری ایزدکده‌ها

۱- دانشیار دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس

۲- دانشجوی دکتری معماری دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

دین ژاپن به دلیل کثرت ادیان و طیفی از تجربه دینی که در این سلسله جزایر وجود دارد، موجب شگفتی و حیرت همگان است (ارهارت، ۱۳۸۴، ۵). فرهنگ ژاپنی همانند صدف، به روی حمله‌های مکرر اقیانوس باز می‌شود و دانه‌های شن قاره‌ای را به مروارید بدل می‌کند. این تبدیلات آشکارا سلیقه‌های ژاپنی را منعکس می‌کنند.

اما آنها نوع خاصی از دریافت را نشان می‌دهند. الگوهای سازگاری، هنگامی ظاهر می‌شوند که هنر ژاپنی انگیزه‌های نو را می‌پذیرد. از آنجا که این الگوها بازتابی از ویژگی‌های فرهنگی یا قومی اند، باقی می‌مانند؛ اگر چه در خاستگاه و یا زمانشان تفاوت‌هایی وجود دارد (استنلی بیکر، ۱۳۸۴: ۱۳). در میان این الگوهای ارائه شده از سوی ادیان، دین شینتو دین بومی مردم ژاپن از آغاز پیدایش تا امروز سیر پر شیب و فرازی را پیموده است و با وجود اثرپذیری و اثر بخشی بسیاری که در تعامل با سایر ادیان آسیایی داشته است، به سبب اهمیت ملی و سیاسی از ویژگی‌های قابل تفحصی برخوردار است. با این وجود، اثرات هنری و زیباشناسی ژاپن نشانگر تأثیرپذیری از آیین‌های بودا، تائو و کنفوسیوس می‌باشد. از نظر هلن گادرنر: «هنرهای ژاپنی نه از پیوستگی و استمرار سبک‌های هنرهای هندی برخوردار هستند و نه از تنوع گسترده هنرهای چینی، سیر تکامل هنرهای ژاپنی تحت تأثیر یک سلسله عوامل پراکنده خارجی بوده است. لیکن صرف نظر از اینکه شکل‌ها و سبک‌های جدید چه تأثیر عظیمی بر هنرهای این سرزمین داشته اند، سنت‌های بومی همواره خودنمایی کرده اند، به همین علت الگوی هنرهای ژاپن با توالی هماهنگ دوره‌های مشخص عاریت‌گیری، جذب و بازگشت به الگوهای بومی شکل گرفته است.»

در میان الگوهای هنرهای ژاپنی می‌توان به عناصر و معیارهایی پی برد که ریشه در مسایل منطقه‌ای دارند و به دلایل ویژگی‌های اقلیمی و جغرافیایی و همچنین مطابقت با معیارها و نیازها، ماندگار شده و به اصولی پایدار در هنر و معماری ژاپنی تبدیل گشته‌اند. حتی در بسیاری از مواقع در مقابل تأثیرپذیری از هنرها و عقاید وارداتی، تأثیرگذار نیز بوده‌اند تا موجب شوند فرهنگ وارد شده مجال ماندگاری در میان مردم ژاپن را بیابد. لذا بررسی دقیق علل و نتایج ورود ادیان مختلف به ژاپن و نیز دلایل تجدید حیات شینتو در سال‌های پس از جنگ و نیز بررسی وجوه اشتراک بین آنها می‌تواند شرایط مناسبی را برای تحقیق در زمینه مضامین پایدار و استمرار

استفاده از آنها در معماری ایزدکده‌ها و... فراهم آورد. با توجه به این هدف، در این نوشتار سعی شده است تا با تحلیل ویژگی‌های ادیان در ژاپن، به ویژه شینتو و همچنین معماری ایزدکده‌های شینتو (که می‌تواند نمونه بارزی برای بیان عقاید دینی و مفاهیم ارزشی در میان رهروانش باشد)، خصوصیات پابرجا در معماری ژاپن مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

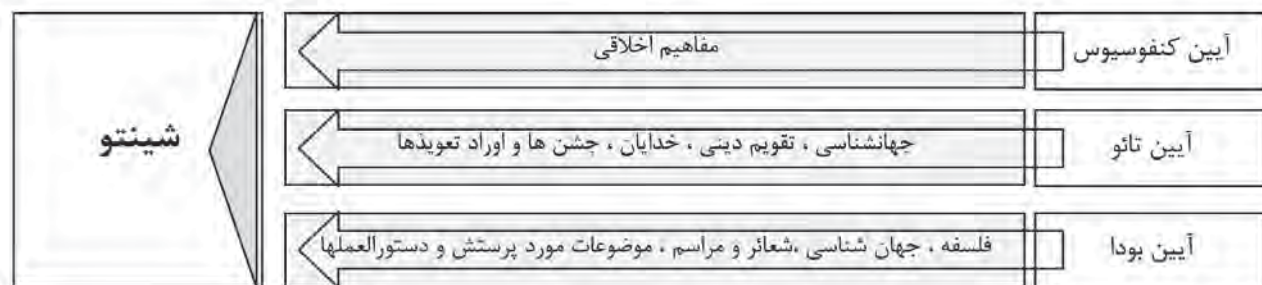
۱. ادیان در ژاپن

سنت‌های بومی برای ژاپن در سال ۵۵۲ میلادی در اثر رویدادی بسیار مهم از هم گسستند. در آن سال فرمانروای ایالتی در کره، پیکره مفرغین و طلاکاری شده بودا را برای امپراتور ژاپن فرستاد و همراه با این تمثال، شریعت بودا نیز وارد ژاپن شد. دین جدید تا ۵۰ سال با مخالفت مردم روبرو بود ولی پس از آن، آیین بودا و هنرهای ملازمش در ژاپن تحکیم گردید. بعد از این جریان و نزدیک به یک سده پس از آن ژاپن در معرض تأثیر عامل جدیدی از سمت چین قرار گرفت و سبک جدید تلفیقی به وجود آمد (گاردنر، ۱۳۷۸: ۷۲۸). کمی پس از ورود دین از طرف چین، شینتو به پا خاست و شکل جدید خود را یافت. شینتو به طور کامل اشکال جدیدی نیافرید بلکه میراث موجود قبل را به شکل آیینی مشخص سازماندهی نمود. شینتو با درک اینکه می‌توان در آیین‌های بیگانه تصرف و از آنها استفاده نمود، توسعه یافت و با افزودن آنها به عناصر بومی، خود را به صورت نظام دینی کاملی درآورد (ارهارت، ۱۳۸۴: ۱۳۳).

از این رو، تأثیرگذاری سه آیین کنفوسیوس، تائو و بودا در دین شینتو امری بدیعی است (نمودار شماره ۱).

عقاید و اعمال دین ژاپن شبکه‌ای به هم پیوسته از یک جهان بینی کلی را به وجود آورده است که با ایجاد ارتباط بین انسان و یک قدرت الهی یا مقدس، زندگی وی را غنی می‌سازد. اشکال دینی که واسطه انتقال این قدرت مقدس هستند از لحاظ نوع و تحولات تاریخی تا حدودی متفاوت، اما اصول آنها یکی است (ارهارت، ۱۳۸۴، ۱۹۷-۱۹۸) به این ترتیب است که فرد، به جای آنکه منحصرأ به یکی از این ادیان تعلق خاطر داشته باشد، آگاهانه با تعدادی از آنها مرتبط است یا ناآگاهانه در مراسم آنها شرکت می‌کند (همان، ۱۳۸۴، ۱۵).

به طور کلی می‌توان تاریخ مذهبی ژاپن را به سه دوره تقسیم کرد:

جدول ۱- تاریخ مذهبی ژاپن (تنظیم از نگارندگان براساس ارهارت، ۱۳۸۴: ۱ تا ۱۲)

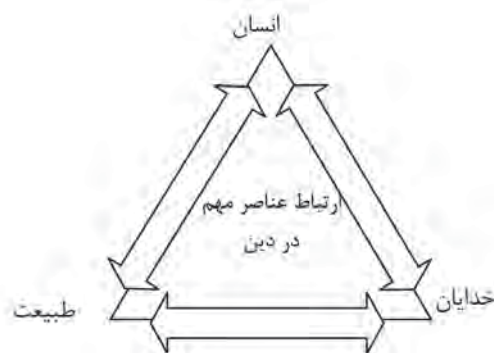
دوره تکوین (پیش از تاریخ -۷۴۸)	دوره تحول و گسترش (از قرن ۹ تا ۱۷)	دوران تججر و تجدید حیات (رکود و ظاهر گرایی دوره دوم)
کشت برنج ساخت روستاهای کوچک قبیله در مقام واحد دینی	رشد زندگی تجملی اهمیت مقامات فتودال و طبقه جنگجویان گسترش فنون کشاورزی گسترش و رشد شهرها	۱۶۰۰ - ۱۹۴۵
تمام ادیان به غیر از مسیحیت به ظهور رسیدند	(آغاز نفوذ بودا به مناطق روستایی و شکل‌گیری ذن و اختلاط آیین‌ها - معرفی مسیحیت)	اعلام ممنوعیت مسیحیت استقرار دین شینتو به عنوان دین دولتی تجدید حیات میجی* (۱۸۶۸) ظهور سکولاریسم در هنرهای مردمی رشد شهرها از نظر وسعت و اهمیت
* منظور از تجدید حیات: تصفیه زیارتگاه‌ها و روحانیون شینتو از نفوذ بودا بوده است (در سال ۱۸۶۸ شینتو یگانه اساس حکومت اعلام گردید). نهضت بازگشت میجی دارای دو هدف بود: ۱- هدف سیاسی: بازگرداندن فرمانروایی مستقیم امپراتور ۲- هدف دینی: احیای شینتو به مثابه پایه‌های معنوی حکومت و جامعه بود.		

آنیمستی (قابل به وجود نفس در همه موجودات) و شمنی^۱ دارد. مناسک و اعیاد آن مبتنی بر تعظیم کامی‌ها، یعنی خدایان طبیعت است که گردش فصول و امور زمینی را تنظیم می‌کنند (لویی میسون، ۱۳۸۰، ۶۵). دنیای شمنی دنیایی است که در آن، امر قدسی در آن واحد هم بر عالم طبیعت و هم بر عالم انسانها سیطره داد. از این دیدگاه، تمایز روشنی بین امر قدسی و طبیعت وجود ندارد. یکی از شاخه‌های مهم آیین شمنی، آیین شینتو است، اما نه فقط به دلیل ویژگی‌های ذاتی این آیین، بلکه به دلیل آنکه این آیین علی‌رغم متجدد شدن سریع ژاپن، همچنان تا به امروز، بنیاد فرهنگ و جامعه ژاپنی است. در آغاز، این دین نامی نداشت ولی زمانی که در مواجهه با آیین بودای وادراتی از سوی چین قرار گرفت، شینتو به معنای «راه کامی»، به صورت اصطلاحی متمایز از بودسودو «راه بودا» مورد استفاده قرار گرفت. آیین شینتو در طول تاریخ خود با آیین بودا و آیین نوکنفوسیوس ترکیب شد تا اینکه در قرن هفدهم بار دیگر احیا گشت.

جهان‌شناسی آیین شینتو به تبع آیین شمنی به طور عموم، سه مرتبه را شامل می‌شود: پهنه آسمان اعلی «تاکامانوها را آ»، سرزمین میانه «ناکاتسوکانی آ» که همان عالم بشری اعم از فضای طبیعی و پیرامون انسان است و عالم مادون «یومی» که سرزمین مرگ است. بنابراین تاریخ سرزمین ژاپن از آسمان آغاز می‌شود و ویژگی‌های طبیعی اش با الهه‌های شینتو و کامی که بر همه اشیاء سیطره دارند در ارتباط است. آیین شینتو بر اهمیت عرفانی زیبایی در طبیعت تأکید می‌ورزد و نظم و هماهنگی طبیعت را همان جمالی می‌داند که عالم طبیعی در همه وجه به نمایش می‌گذارد (نصر، ۱۳۸۵: ۴۷-۴۹). در نوشته‌های تاریخی شینتو چنین آمده است که ایزانامی و ایزانامی از خدایان شینتو، آفریننده هشت جزیره ژاپن هستند (Hackin, J and The others. 1932: 388-389). شینتو که دین بومی مردم ژاپن است، مبتنی بر پرستش کامی‌هاست که آفریده همین زوج هستند و از میان آنها، سه کامی از بقیه ارزشمندتر بوده‌اند. اولی الهه خورشید^۲ که کامی دشت بلند آسمان است دومی برادرش که موکل زمین بوده و سومی الهه ماه که کامی قلمرو تاریکی بوده است (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۵۶).

و جوه پایدار در تاریخ مذهبی ژاپن را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- ۱- ارتباط بین انسان، خدایان و طبیعت (مرتبه انسان و خدایان برابر است و یک انسان ممکن است خدا باشد)
- ۲- احترام به نظام خانواده (دین برپایه نیا پرستی)
- ۳- مناسک تطهیر
- ۴- جشن‌های محلی و آیین‌های خاص
- ۵- هماهنگی و اختلاط امور روزانه با دین
- ۶- پیوند میان ملت و دولت. (نمودار شماره ۲)

نمودار شماره ۲- جوه پایدار در تاریخ مذهبی ژاپن

در میان مردم ژاپن آیین‌های متعدد شینتو، کنفوسیوس و بودا رواج دارد. از این میان، آیین شینتو ریشه در باورهای دارد که ژاپنی‌های باستان اعتقاد به اصالت و پایداری روح داشته‌اند. این مذهب در ابتدا بیشتر محلی بوده است؛ به صورتی که مردم تا قرن‌ها از قهرمانان و رهروان برجسته، خدا می‌ساختند و ارواح آنان و یا ارواح خانواده خود را پرستش می‌کردند. سرانجام، افسانه مبدأ الوهیت خاندان امپراتوری، به یکی از عقاید اساسی شینتو تبدیل شد و عاملی شد برای یکپارچگی کشور زیر لوای دودمان امپراتوری (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۶۰-۱۶۱).

۲. جهان بینی آیین شینتو

قدیمی‌ترین دین ژاپن، دین شینتو، و جوه مشترک فراوانی با آیین‌های

جدول ۲- خصوصیات آیین شینتو (تنظیم توسط نگارندگان بر اساس نو، ۱۳۸۱)

خصوصیات آیین شینتو					
وجه تسمیه	مبداء پیدایش	بنیانگذار	کتاب مقدس	نمادها	مکان مقدس
شین : کامی (خدا)، تو: راه (Kami way)	آئینمستی - شمنی - چند خدایی	ندارد	ندارد	آینه = نماد روح پاک بانوی خورشید و دل بی زنگار کامی	مکان مقدس
				گوهی = نشانگر حضور کامی (پیشکش نمادین، چوبی است که از دو طرف آن نوارهای کاغذی را به شکل زیگزاگ تا خورده آویزان می کنند)	
				چوب تظهير	
				پرچم = نمود حضور کامی	
				شمشیر = نمود قدرت دفاع کامی در برابر شر و نماد قدرت کامی برای حفاظت از صلح	
(در میان اشیاء یا پدیده‌هایی که از زمان‌های کهن آنها را کامی می‌نامیدند؛ کیفیت‌های باروری، رشد و تولید، پدیده‌های طبیعی، اشیای طبیعی و ارواح نیاکان نیز وجود دارد.)				ریسمان مقدس = نمادی از محل مقدس	
اجرای آیین‌هایی در بزرگداشت زندگی و رویدادهای مهم برای هر فرد					

انسجام فرهنگی باعث شده که هنرهای ژاپنی به عنوان اجزای این نظام در فعل و انفعالی پویا، به صورت مستمر از درون نو شوند، در حالیکه مبانی خود را همواره حفظ کرده‌اند (اعتضادی، ۱۳۸۱: ۶۲-۶۵).

یکی از ویژگی‌های تمدن ژاپن، بقای باورهای نخستین آنها است که با چشم انداز ناهموار این سرزمین پیوند دارد. ژاپنی‌ها همواره از نیروهای نامرئی هراس داشتند و خدا ساختن طبیعت در دین شینتو نیز راهی برای رام کردن آن هاست (دله، ۱۳۸۲: ۱۵). در فرهنگ ژاپنی «عمل درست در زندگی» یک اصل است. مناسک آیینی کهن ژاپنی برگرفته از باورهای اساطیری، اعمالی در رابطه مستقیم با زندگی هستند. این مراسم که هنوز به قوت در جامعه ژاپنی برقرار مانده است، مناسکی رازآلود و سری و جدای از زندگی روزمره نیست. بلکه جزئی از زندگی عادی است و آنقدر با زندگی یگانه است که رازآلود به نظر نمی‌رسد و به شکل رقص‌ها و نمایش‌های آیینی توسط عامه مردم اجرا می‌شود (اعتضادی، ۱۳۸۱: ۶۷). می‌توان گفت که تقدیس طبیعت و نیاکان و نیز احترام به نهاد خانواده از جمله وجوه اعتقادی مشترکی بوده است که مکتب شینتو در آیین‌هایی همانند تائو و بودا کشف نموده است.

عبارت شینتو مرکب از دو واژه «شین» به معنای کامی و «تو» به معنای راه است. در آیین شینتو خدای مطلق که خالق و فرمانروای تمام جهان باشد وجود ندارد، بلکه کلیه امور جهان با همکاری و هماهنگی کامی‌ها که هر یک وظیفه خاصی را بر عهده دارند به سرانجام می‌رسد. (همان، ۱۵۷) (جدول شماره ۲). کتاب‌های مقدس شینتو کوچیکی، نیهونگی، وینگی شینکی نام دارند که به ترتیب مربوط به تاریخ دوران باستان، دومی درباره تاریخ ژاپن و سومی پر از سرودها و نیایش‌هاست (اسدی زاده و دیگران، ۱۳۷۷: ۱۳۵۰). «آداب شینتو در متن مکان و زمان مقدس ثبت می‌شود. مکان مقدس، جای تجلی خداست که ایزدکده‌ها در آن قرار دارند و زمان مقدس دوره‌ای است که آیین‌های اصلی در طی آن اجرا می‌شود» (شقاقتی، ۱۳۸۴: ۱۶۲).

۳. مبانی انسجام فرهنگی و هنری ژاپن

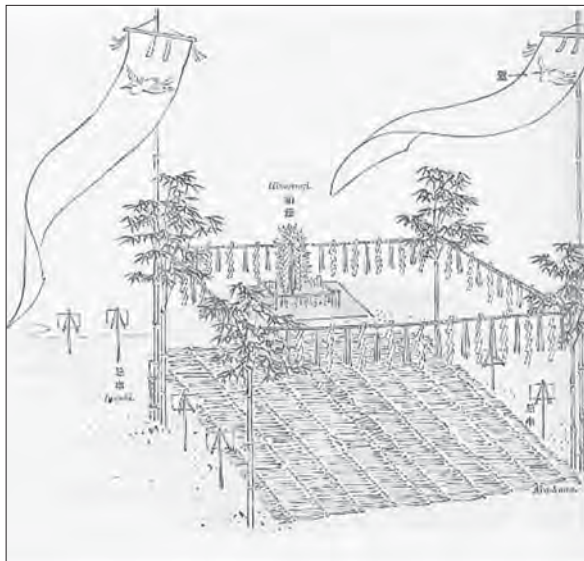
فرهنگ ژاپنی بدون گسستن از ریشه‌های ماقبل تاریخی خود، با برقراری روابط متقابل درونی با فرهنگ‌های وارداتی که به سرعت از غربال ژاپنی عبور کرد، در سنتی ثابت متحول می‌شد. این استمرار و

تقسیم به اجزای هماهنگ رفتار می‌شود (گاردرنر، ۱۳۷۸: ۷۴۰ - ۷۴۱).

۳-۴. معماری ایزدکده‌ها :

قدیمی‌ترین شکل شناخته شده برای مکان‌های مقدس ژاپن، کانجو؛ محوطه‌ای مستطیل شکل پوشیده شده از شن بوده است که پیرامونش را سنگ چین کرده و چهارستون در چهار طرف آن قرار می‌داده‌اند. در وسط این محوطه سنگ، یک ستون و یا یک درخت وجود داشته است. در واقع، این ساده‌ترین روش برای تطهیر و یاری خواستن از کامی بوده است (تصویر شماره ۱) (شقاقتی، ۱۳۸۴: ۱۶۴). بعدها همین مستطیل ساده از شن در میان سازه‌های معماری ظاهر و در پهنه گسترده شده و در مقابل ساختمان‌های مهم کاخ قرار می‌گیرد و شن سفید نیز همچنان در ایزدکده‌ها به معنای نمادین مسیری برای راه رفتن و تطهیر شدن به کار می‌رود.

تصویر شماره ۱۵- کانجو، محوطه مقدس پوشیده با ریگ و چهارستون در چهار طرف آن (منبع: شقاقتی، ۱۳۸۴: ۱۶۴)

بدیهی است، برای مشاهده معماری ژاپنی، باید به ایزدکده‌های شینتو مراجعه کرد. (همان، ۷۲۹) ایزدکده‌ها تجلی خود جوش ایمان مردم به کامی هستند. مقصود اولیه از یک ایزدکده، فراهم آوردن مسکنی برای یک یا چند کامی است که در آن می‌توان به کامی خدمت کرد؛ یعنی بر طبق باورها و اعمال شینتویی آن را پرستید. (ئونو، ۱۳۸۱: ۲۳-۳۴) اولین ایزدکده‌های ساخته شده، ایسه و ایزومو، از

۴. هنر و معماری

نخستین ساخته‌های شناخته شده بشر در ژاپن ظروف و پیکره‌های کوچک اندام سفالین متعلق به فرهنگ جومون است که ظاهراً در اوایل هزاره چهارم پیش از میلاد در ژاپن رونق داشته است. در دوران این فرهنگ ناهمگن، خلاقیت ژاپنی به طور ویژه‌ای در عرصه تولید هانیوا^۵ خود نمایی می‌کرد. معماری نیز در وهله اول در ژاپن، به مسکن‌های چاله مانند و ساختمان‌های ساده با بام کاهگلی بر روی پایه‌های خیزرانی محدود می‌شد، ولی آنچه از برخی هانیواها می‌آموزیم این است که معماری چوبی تا سده پنجم به مرحله بسیار تکامل یافته‌ای رسیده بود و برخی ساختمان‌ها، دارای ویژگی‌هایی چون ساخته شدن در دو طبقه، با بام‌های شیبدار و شیروانی‌های تزیین شده بودند. در این دوران ساختمان‌های چوبی عظیم نیز ساخته شدند. ولی از این نخستین دوره تاریخ ژاپن، چیزی جز تپه‌های عظیم که مقبره فرمانروایان این کشور بودند بر جای نمانده است. (گاردرنر، ۱۳۷۸: ۷۲۷). «در هنر ژاپن نباید به دنبال پرشماری و تعدد بی‌محابای خلاقیت و در پی جذابیت‌های فراوان باشیم. بالعکس، هنر ژاپن بیشتر عصاره‌ای عالی و تلاشی برای رسیدن به هدفی است که در جهت ذائقه مطبوع و سخت‌گیرانه سمت‌گیری شده است. به نظر می‌رسد ضعف هنر ژاپن آن نیست که عمیقاً خواهان اصالت است، بلکه بیشتر آن است که هنرمند در تولید اثر خویش بیش از اندازه به ضمیر ناخود آگاه متکی است و در اجرا به دلیل مهارتی که دارد اغوا می‌شود.» (بنیون، ۱۳۸۳).

۱-۴. اقتباس معماری از دین در ژاپن :

در ژاپن، معماری نیز مانند تاریخ با تأخیر آغاز شد. قدمت نخستین بناهای یادبود - گور تپه‌های سلطنتی که به کوفون معروف است - به قرن سوم میلادی می‌رسد. کوفون عبارت است از تلی مدور که سکویی در جلو آن قرار دارد، با پلان کلی شبیه به سوراخ کلید (جدول شماره ۳).

۲-۴. خانه ژاپنی:

مسکن سنتی ژاپنی تقریباً همیشه ارتباطی فشرده با زمین اطرافش دارد و در هر کجا که میسر باشد، در داخل یک باغ حصار بندی شده با پرچین‌های خیزرانی قرار داده شده است و یکنواختی و هماهنگی تناسب‌ها با استفاده از زیر انداز سنتی (تاتامی)^۶ به عنوان واحدی برای ابعاد اتاق‌ها تأمین می‌شود. این ساختمان اساساً از چند تیر عمودی تشکیل می‌شود که بام را روی خود نگه می‌دارند. دیوارها به جای آنکه نقش نگهدارنده داشته باشند به صورت تیغه‌هایی چوبی در آمده و به صورت کشویی حرکت می‌کنند، به طوریکه با فضا به عنوان چیزی پیوسته ولی قابل

جدول ۳- هنر در دوران ماقبل تاریخ (هزاره ۱۱ ام تا حدود قرن ۶ ام) تنظیم از نگارندگان برگرفته از (استنلی بیکر، ۱۳۸۴)

فرهنگ جومون (۱۱۰۰۰ - ۳۰۰ ق م)	فرهنگ یایویی (۳۰۰ ق م - ۳۰۰ م)	دوره کوفون (۳۰۰ - ۶۰۰ م)
این دوره به خاطر تزئینات سطح متمایز سفالینه‌هایش با نام عمومی جومون (نقش ریسمان) نیز خوانده می‌شود.	فرهنگ یایویی نامش را از سفالینه چرخ ساز خاصی می‌گیرد که اولین بار در محل یایویی در نزدیکی توکیو کشف شد.	سومین و آخرین دوره ماقبل تاریخ برای گورتل‌های خاص اش کوفون خوانده می‌شود.
دایره‌های سنگی و سنگ عمود وسط آنها (منهیر) که در مرکز هر یک از آنها یک گودال تدفین چهار گوش هست که استخوان‌ها را در آن می‌گذاشتند و با سنگ ریزه می‌پوشاندند	متمدن و صلح‌جو و بالایش یافته استفاده از فن آوری پیشرفته عشق به چیزهای بی‌پیرایه و تازگی دست نخورده که صفات اساسی هنر ژاپنی اند اولین بار در دوره یایویی آشکار شدند.	گورتل‌های عظیمی اند که اول گرد و بعد به شکل سوراخ کلید بودند. پیدایش اولین ایزدکده ایسه و ایزومو پیدایش تاریخ اسطوره‌ای و نوشتن کوچی کی تأثیر شدید از قاره آسیا

و... در آن مکان که تجلی گاه کامی بوده قرار گرفته است. همچنین هرگاه که محوطه اطراف ایزدکده فاقد هرگونه طبیعت زیبا و تأثیرگذار است، سعی می‌شود تا به طور مصنوعی زیبایی‌هایی آفریده شود تا بتواند حس عارفانه و نزدیکی را القا کند. ایزدکده‌های شینتو به رغم ورود و تسلط آیین بودا، همچنان در جنگل‌های آرام و کنار ساحل‌های ساکت ساخته می‌شدند ولی بعدها اغلب در مجموعه‌های بودایی ادغام شدند که این نشانگر جلوه‌های محلی ارزش‌های کلی بودا بوده است (استنلی بیکر، ۱۳۸۴: ۴۴).

۴-۴. مراحل پیدایش معماری ایزدکده‌های شینتو

۱- مرحله نخست ساختمان سازی شینتویی، مانند زیارتگاه‌های ایسه و ایزومو، با احساسی از خلوص شدید آکنده است و با نظامی سلسله مراتبی و بر مبنای تقارن و هندسه محوری شناخته می‌شود. آرایه‌بندی و فرم ساختمان‌ها مشخص و ساده‌اند؛ بدین نحو فضاهایی که به وجود می‌آمده‌اند از لحاظ مقیاس وسیع و از لحاظ تأثیر فرا انسانی هستند. (تصویر شماره ۲)

۲- پس از قرن هشتم، معماری شینتویی، اصول نظم سلسله مراتبی خود را حفظ کرد ولی شیوه بیان آن تغییر یافت. گرایش به شینتو و آیین بودا در هم ادغام شدند، سایت‌های کوهستانی نسبت به سایت‌های هموار در اولویت قرار گرفتند و اشراف سالاری مصمم شد که معابد بزرگتری برای خدایان پیشین بسازد؛ به طوری که در محوطه‌های معبد نوعی ترکیب بین سبک‌های شینتویی و بودایی به چشم می‌خورد. طبیعت به تدریج در معماری جذب شد، در حالی که ثروت افزوده به صورت‌های گوناگونی نه تنها در ساختمان سازی جاری شد، بلکه به صورت‌های تزئینی نیز به کار گرفته شد. (تصاویر شماره ۴ و ۵)

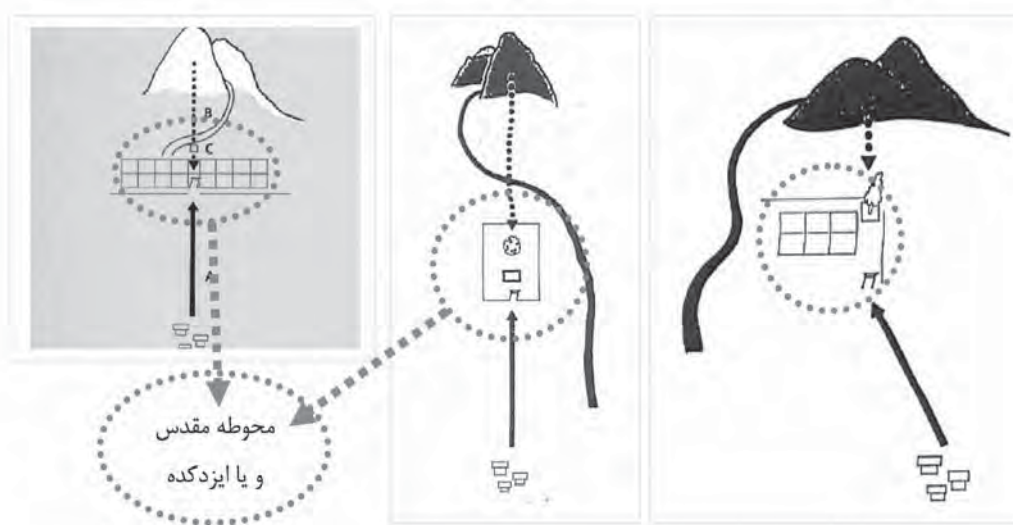
۳- پس از انقلاب می‌جی در سال ۱۸۶۸، گرایش به شینتو و بودا برای برقراری مجدد تصویر خداگونه‌ای از امپراتور، به طور مصنوعی از یکدیگر جدا شدند. سبک بیان برای این حرکت جدید، طبیعتاً تا حدی از نخستین زیارتگاه‌های ناب شینتو، مایه می‌گرفت. سبک شی مل^۱ به گونه‌ای مکانیکی در مطابقت با شریعت رسمی سرمشق قرار گرفت و به کار برده شد. (تصویر شماره ۶) (نیشکه، ۱۳۷۵: ۳۲)

اهمیت بیشتری نسبت به سایر ایزدکده‌ها برخوردار هستند (استنلی بیکر، ۱۳۸۴: ۴۰). مرقد‌های شینتو به شیوه معمول هر بیست سال یکبار نابود می‌شدند و رو نوشت‌هایی برابر با اصل به جایشان ساخته می‌شد. این روند از سده میلادی تاکنون پیوسته تکرار شده است. (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۶۶). فضاهای ایزدکده، طبق عملکردهای آیین شینتو^۱ شکل گرفته است. در ابتدا تنها یک ساختمان، جایی را برای ارائه پیشکش‌ها در اختیار رهروان شینتو قرار می‌داده است، ولی کم کم فضاهای اصلی و فرعی در کنار هم، ایزدکده‌های شینتو را شکل گرفته و در قرون وسطا، به دلیل زیاد شدن پیروان این دین، مجموعه‌های ایزدکده محصور در میان حصارها و با تعبیه توری ئی ساخته شدند. شینتو بیش از آنکه مجموعه‌ای مشخص از اصول یا گرایش مذهبی حساب شده باشد، بیان طبیعی زندگی ژاپنی است (ارهارت، ۱۳۸۴: ۳۹).

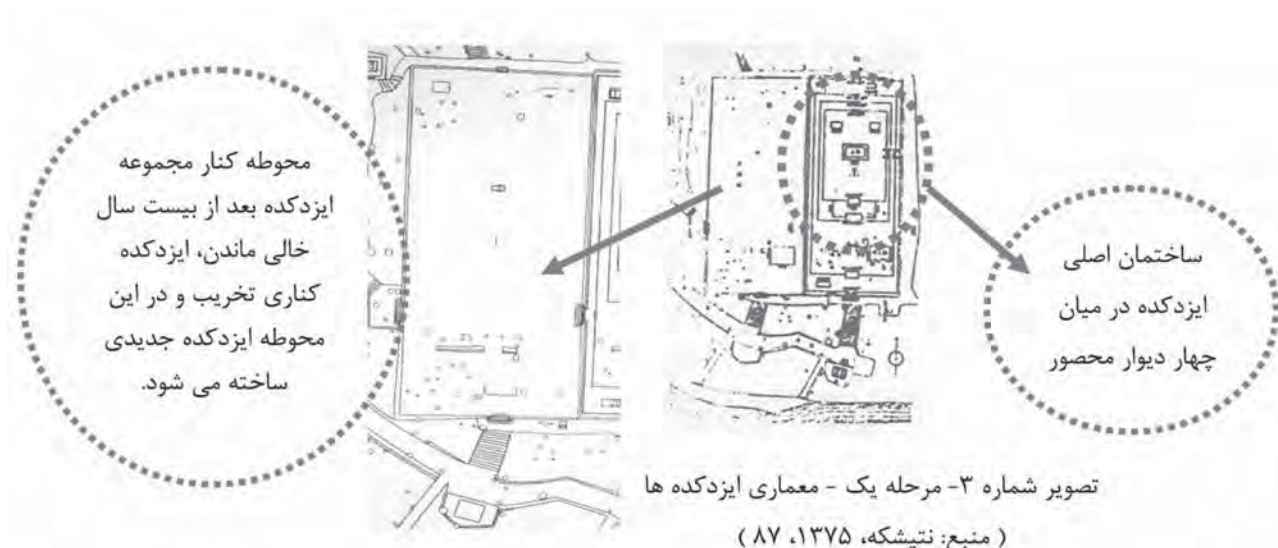
ایزدکده‌ها همانند محوری میان منطقه کوهستانی و دشت‌ها قرار می‌گیرند (تصویر شماره ۲). منطقه کوهستانی نمودار مرگ و نوزایی است و دشت‌ها از طریق کشت محصول با زندگی و فعالیت پیوند دارد. انسان‌ها در روستایی زندگی می‌کنند که پیرامون ایزدکده ساخته‌اند و در آن چرخه‌های فصلی خدایان را می‌پرستند، در بهار، آنان را به دشت‌ها دعوت می‌کنند تا فرآیند رشد محصول را نظاره کنند و در پاییز سپاس خود را با پیشکش کردن اولین محصول به آنها نشان می‌دهند و سپس آنان را به کوهستان بازمی‌گرداند تا باززایی کنند.

بنای ایزدکده عموماً از یک یا چند خدای خانه تشکیل شده است که در محوطه آن ساختمان‌های جانبی دیگری مانند نمازخانه، تالار پیشکش، تالاری برای رقص‌های مقدس و کلاه فرنگی غسل قرار گرفته‌اند. مطابق با بزرگی و کوچکی یا اهمیت ایزدکده، ساختمان‌های دیگری نیز به آن اضافه می‌شود، با این وجود در ژاپن ایزدکده‌های تک سازه‌ای کوچک از همه نوع دیگر بیش‌ترند. در ایزدکده‌های بزرگ ممکن است یک میدان، پل مقدس، الواح یادبود و فانوس‌های سنگی یا فلزی نیز وجود داشته باشد. گاهی نیز گورستانی که به درگذشتگان جنگ‌ها تعلق دارد به مجموعه ایزدکده متصل می‌باشد^۱ (ٹونو، ۱۳۸۱: ۴۲).

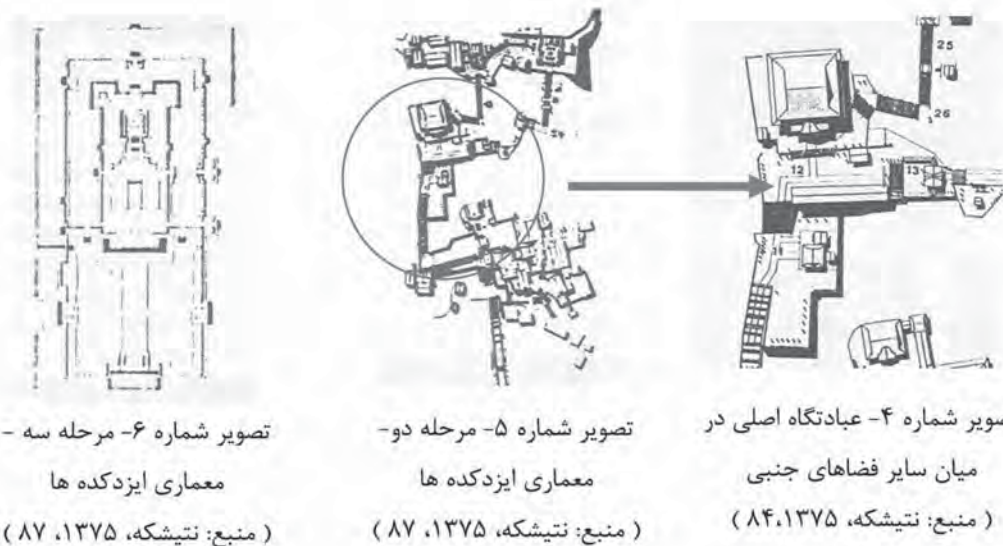
محل قرارگیری ایزدکده نیز با محیط طبیعی اطراف آن در ارتباط است و گاهی یک ایزدکده در یک محل به دلیل وجود درخت، بیشه، کوه،

تصویر شماره ۲- نحوه قرارگیری ایزدکده‌ها یا مزارع برنج نسبت به عناصر طبیعی چون کوه و رودخانه و قرارگیری توری ئی در آکس منظر از طبیعت ماخذ: Gunter.Nitschke.(1993),Gunter.Nitschke.(2003)

تصویر شماره ۳- مرحله یک - معماری ایزدکده ها
(منبع: نتیشکه، ۱۳۷۵، ۸۷)

تصویر شماره ۶- مرحله سه -
معماری ایزدکده ها
(منبع: نتیشکه، ۱۳۷۵، ۸۷)

تصویر شماره ۵- مرحله دو-
معماری ایزدکده ها
(منبع: نتیشکه، ۱۳۷۵، ۸۷)

تصویر شماره ۴- عبادتگاه اصلی در
میان سایر فضاهای جنبی
(منبع: نتیشکه، ۱۳۷۵، ۸۴)

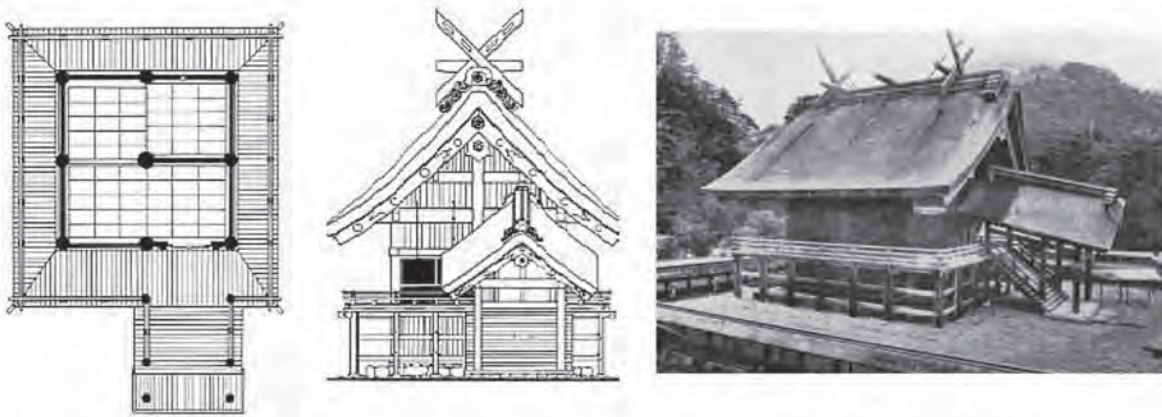
روی آن بنا می‌گردد. از تیرک قلب دو عدد موجود است که در هر کدام از این مکان‌ها یکی مدفون است. هر تیرک به طور متناوب هر بیست سال یک بار بی پناه می‌ماند و توسط محفظه چوبی خاصی حفاظت می‌گردد.^{۱۵} (گروتز، ۱۳۷۵: ۱۴۰). هر مجموعه به بخش شرقی و غربی تقسیم می‌شود، هنگامی که از یک بخش استفاده می‌شود بخش دیگر را خالی با زمینی پوشیده از سنگ ریزه نگاه می‌دارند. هر مجموعه با چهار ردیف نرده چوبی محصور شده است (تصویر شماره ۳).

خدای خانه اصلی (شودن) با عرض سه دهنه و عمق دو دهنه روی سازه‌های از ستون در هوا معلق است و پیرامون آن را ایوان سرپوشیده‌ای در بر گرفته است. راه ورودی پلکانی است که به دهنه مرکزی منتهی می‌شود. شاید برخی عناصر مانند ردیف بودن و محوطه محصور چند ردیفه و تأکیدهای تزئینی فلزی، جزئیاتی باشند که از معماری قاره‌ای گرفته شده‌اند. اما ویژگی‌های متمایزی همانند بام با تاج‌های چنگالی که هر دو سر آن رو به آسمان است و تیر نیزه‌مانندی که در طول آن چوب‌های استوانه‌ای شکل دو سر باریکی به طور عرضی روی آن قرار گرفته است و قرارگیری ستون‌های اصلی به طور مستقیم در زمین، از عناصر معماری بومی هستند (تصاویر شماره ۷ و ۸).

۴-۵. بررسی معماری ایزدکده ایسه و ایزومو به عنوان

مهمترین ایزدکده‌های ژاپن

۱- ایزدکده ایسه^{۱۱}: قدیمی‌ترین سنت معماری زیارتگاه شینتو، در ایزدکده ایسه دیده می‌شود که فرم خانه‌های چوبی پیش از تاریخ در آن پابرجاست. سقف گالی پوش و دو قسمتی این بنا، بر دو تیر پایه‌ی آزاد در جلو دو دیوار چوبی سازه‌ای تکیه دارد. این زیارتگاه‌ها در نواحی مذهبی واقع‌اند و به نیروهای طبیعت تقدیم شده‌اند. ایزدکده ایسه در شهر ایسه ژاپن قرار داشته و شامل دو مجموعه بسیار ساده می‌باشد، نایکو^{۱۲} یا ایزدکده داخلی^{۱۳} و ایزدکده (Geku) یا ایزدکده خارجی که در ۶ کیلومتری از مجموعه اول قرار دارد. ایزدکده ایسه به آماتارا سوامی^{۱۴} الهه خورشید تعلق دارد که در ابتدا فقط از یک فضای باز محصور تشکیل می‌شده است. بنای امروزی این ایزدکده در نیمه دوم قرن هفتم ساخته شده و از آن هنگام تاکنون (به استثنای یک مورد) هر بیست سال یک بار به تناوب، ساختمان ایزدکده خراب شده و بر روی جایگاه دیگری (که در کنار هم قرار دارد) از نو بنا شده است. از آن زمان سبک ایزدکده تغییر نکرده است. روح زیارتگاه ایزدکده یک تیرک چوبی مدفون است که به آن قلب گفته می‌شود و ساختمان بر

تصویر شماره ۷- از قدیمی ترین ایزدکده های شینتو (بنای اصلی) (Hackin, J and The others, ۱۹۳۲, p۳۸۸-۳۸۹)

تصویر شماره ۸- پلان و نمای ایزدکده
<http://factsanddetails.com/media/۲/۲۰۰۹۰۸۰۱-shinto%۲۰shrine%۲۰d۰۲.gif>
 تاریخ دسترسی: ۸۹/۶/۳۰

است که ایزدکده‌های معینی پدید آمدند و علاوه بر سبک‌های شین می و تای شا که پیش از این گفته شد، سبک‌های دیگری هست که نامشان را از ایزدکده‌های معروف گرفته اند (ئونو، ۱۳۸۱: ۵۳) (تصویر شماره ۹). به جز چند سبک که از نفوذ بیگانه‌ها در امان مانده است، می‌توان نشانه‌های این نفوذ را با اضافه شدن رنگ و تزیینات در دیگر سبک‌ها به وضوح دید. (همان، ۵۷) در واقع نمود و جلوه عینی تمرکز و تفکر در معماری اصیل ژاپن را می‌توان در سادگی فضا، ایجاد پرسپکتیوها و دیدهای مناسب و عاری از اغتشاش برای بیننده، استفاده از طبیعت بی جان به منظور ایجاد فضای مناسب برای تمرکز مشاهده نمود (قاری‌پور و شایان: ۵۱).

در مراسم و تشریفات شینتو، فضا با نورهای پاکیزه کاغذی سفید که از روبان‌های کتان به نخ کشیده شده و بین چهار تیر از جنس خیزران آویز شده است، به نمایش درمی‌آید، بدین ترتیب فضای متعلق به خدا مجسم می‌گردد و به الهه که در وضع کنونی به گونه‌ای موقتی وجود دارد توجه می‌شود. این روش در تضاد شدید با روش‌های معمول غربی که در آن فضا معمولاً از خلا بین سطوح یا فرم‌های جامد به وجود می‌آید قرار دارد (نیتشکه، ۱۳۷۵: ۴۹). از طرفی، درک ژاپنی از مکان در مقوله فرم تثبیت شده، از زمان‌های بسیار دور فقط با تیر و ستون به هم پیوسته بوده است. در توسعه معماری مسکونی آن ستون مرکز که در ابتدا نیازی ساختاری و سپس نمادین بود، جانشین تکیه گاه‌های دورتادور شده است. فضاهای داخلی به گونه‌ای ظریف به وسیله سکوها، بالکن‌ها و راهروهای باز به فضاهای خارجی پیوند خورده‌اند. هدف اصلی، دستیابی به تداوم فضایی است. بنابراین فضاهای داخلی و خارجی طوری ساخته شده‌اند که در هم ادغام شوند. می‌توان گفت به این دلیل است که از دیوارهای سخت و جدا کننده به ندرت استفاده شده است (همان: ۴۶-۴۷).

به این ترتیب در سازه معماری سنتی ژاپن احتیاجی به دیوارهای بزرگ نبوده و دیوار فقط نقش پارتیشن را در جداسازی فضاها باکاربردهای متفاوت داشته است. بنابراین هر چند دیوارهای گلی نیز وجود دارد ولی اکثر دیوارها بسیار سبک با چهارچوب چوبی و روکش کاغذی هستند.^{۱۷}

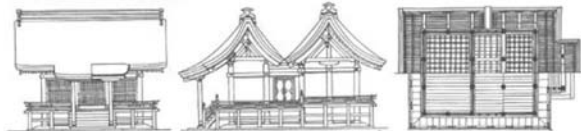
در آیین شینتو اعتقاد بر این است که الهه در ساختمان اصلی سکنی گزیده است و به جهت نامرئی و ناتوان بودن از باز نمود تصویری آن، نشانه‌هایی چون آینه به عنوان نماد خلوص، جواهر به عنوان نماد دانش و شمشیر به عنوان نماد قدرت در آنجا قرار داده اند. برای نزدیک شدن به الهه، انسان ملزم به انجام سلسله‌ای تزکیه‌های جسمی و روانی است. نظم مکان محوطه زیارتگاه شینتو از نوعی آرایه بندی سلسله مراتبی فضا تشکیل می‌شود که با نشانه اصلی الهه هماهنگی دارد. زیارتگاه با چهار نرده هم مرکز با اندازه و سبک متفاوت محصور گشته و دروازه‌هایی، برای نشان دادن مراحل گوناگون خلوص قرار گرفته‌اند^{۱۶} (نیتشکه، ۱۳۷۵: ۱۴-۱۵). طراحی خالص و شکوهمند ایزدکده ایزه با دارا بودن تعداد محدودی از عناصر تزئینی، براساس عدم تزئین و صراحت بنا گردیده است. تأثیر مصالح مرغوب، منطق ساخت و نسبت‌های زیبا (در ابعاد) نمایانگر زیبایی معماری اصیل و واقعی است. این روح (سادگی) بدون انقطاع، حتی در زمانی که سبک‌های معماری چینی به شدت رواج یافته بود، به حیات خود ادامه داد. به همین ترتیب رنگ آمیزی نیز فقط شامل اجزای اصلی بدون تزئین بوده است. پس از ورود آیین بودا به ژاپن، با وجود استفاده بیشتر از رنگ، تنها از رنگ‌های قرمز چینی، اخرازی زرد و سبز مایل به آبی بهره گرفته شد و رنگ آمیزی تزئینی عموماً روشن و ساده بود (قاری‌پور و شایان، ۱۳۸۲: ۱۰۹).

ایزدکده ایزه برخلاف ایزدکده‌های محلی، از ایزدکده‌های مهم در سراسر ژاپن است، به طوریکه آن را نگهبان ملت می‌دانند و پرستش در آن چیزی بیش از بیان ایمان به کامی آن است. این پرستش والاترین تجلی احترام به امپراتور و به تمام تعلقات فرهنگی، تاریخی و دانستگی نژادی مردم ژاپن است (شقایق، ۱۳۸۴: ۱۶۸).

۲- ایزدکده ایزومو: بنا به عقیده مردم ژاپن، عبادتگاه ایزومو واقع در شهر تایشا، کهن‌ترین ایزدکده در ژاپن می‌باشد چنانچه نام آن در افسانه‌ای از کتاب کوچیکی آمده است. ساختمان این بنا به سبک «تایشا زوکوری» ساخته شده و سقف بنا در دو طبقه و به شکل منحنی بر روی یک تالار کشیده بنا گردیده است. معماری ایزدکده‌ها، سبک‌های بسیار گوناگونی را نشان می‌دهد که در اکثر موارد، بازتابی از زمان و مکانی

Hachiman-zukuri

Hiyoshi-zukuri

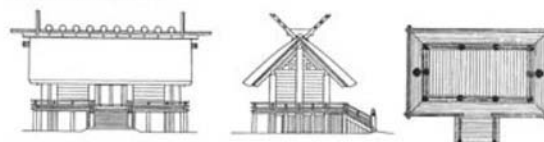
EOS/Kokugakuin University

تصویر شماره ۹- ایزدکده‌ها و نام سبک‌ها که برگرفته از ایزدکده‌هاست

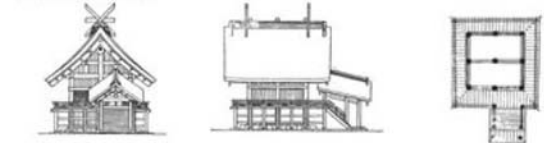
<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=248>
History and Typology of Shrine Architecture

تاریخ دسترسی: ۸۸/۷/۵

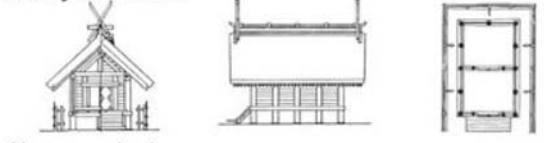
Shinmei-zukuri

Taisha-zukuri

Sumiyoshi-zukuri

Nagare-zukuri

Kasuga-zukuri

EOS/Kokugakuin University

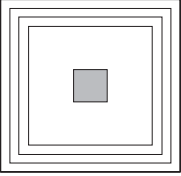
۵. نتیجه گیری

به دلیل مبهم بودن منشاء پیدایش اکثر ادیان بومی و منطقه‌ای، عقاید بسیاری در ارتباط با معماری مرتبط با این زمینه وجود دارد، به طوریکه اکثر اظهار نظرها در این رابطه مرتبط با اسناد و مدارکی است که خود در برخی اوقات از آسیب اغراق و گاهی تلفیق با اسطوره‌ها و افسانه‌ها به دور نبوده است. با این وجود مطالعه ادیان و هنرهای وابسته به آن، می‌تواند مفاهیم بکارگرفته در این آثار را آشکار نموده و زمینه‌ای برای استمرار هنرهای فرهنگی و قومی را بر مبنای مفاهیم آنها فراهم آورد. برای نیل به چنین هدفی و براساس پیشرفت و جهانی شدن معماری ژاپن، این پژوهش با بررسی زمینه‌های پیدایش و مفاهیم و اثرات آن در معماری دینی ژاپن با بکارگیری اسناد و نقشه‌های معماری ایزدکده‌ها و تحلیل آن‌ها به نتایج ذیل دست یافته‌است:

- معماری ایزدکده‌های شینتو و به همان نسبت ادیان وارداتی به این سرزمین، به دلیل نکات اشتراک در ذات دین مورد پذیرش واقع شده و مضامین مشترک آنها به صورت مضامینی پایدار و قابل استناد، در اختیار تمام دوران‌های معماری ژاپن قرار گرفته است:

- طبق خصوصیات بررسی شده ایزدکده‌ها در متن مقاله، وجوه مشترک و مورد استفاده در ایزدکده‌های شینتو عبارتند از موارد زیر که در جدول شماره ۴ نیز ارائه گردیده است:
- ۱- استفاده از طبیعت و ایجاد هماهنگی با طبیعت برای تمرکز بیشتر، چنانچه معماری به منزله قابی برای منظره طبیعت است، همانگونه که اشاره شد در طراحی ایزدکده‌ها، محوطه‌ها نقش مهمی را بر عهده داشتند و در مکان‌هایی با پتانسیل‌های طبیعی انتخاب شده اند و یا در طراحی نظرگاهی به سوی طبیعت داشتند.
- ۲- پرهیز از پیچیدگی و سعی در طراحی پلان و سازه ساده، استفاده از پلان‌های مربع و یا مستطیل در طرح‌ها و نیز ستون‌های دورتا دور آن گواه بر این مساله است.
- ۴- حداکثر استفاده از خصوصیات و زیبایی‌های مصالح، استفاده از مصالح بومی منطقه (چوب) و به صورت خام و طبیعی.
- ۵- دوری جستن از تزیینات زاید و الحاقی، سادگی در عین زیبایی.
- ۶- هماهنگی با محیط اطراف.
- ۷- استفاده از استانداردهای و اندازه‌های به کار رفته در معماری سنتی (استفاده از تاتامی و...) موارد فوق به صورت جدول شماره ۴ بر اساس اصول و ریشه‌ها و بیان هندسی آنها مرتب شده است.

جدول ۴- خصوصیات معماری ایزدکده‌های شینتو بر اساس اصول و ریشه‌ها

اصول	ریشه‌ها	بیان هندسی
استفاده از مصالح بومی (چوب)	شینتو طبیعت اقلیم جغرافیای منطقه کشت برنج	مدولار - سلسله مراتبی - منظم - به دور از پیچیدگی
استفاده از بام‌های شیب دار		
محصور در ۴ پرچین متحدالمرکز		
فضای اصلی بر روی صفحه		
سادگی در ساخت بنا		
استفاده از مدول‌هایی به نام تاتامی		
عدم استفاده از تنوع رنگی		
هماهنگی با طبیعت (همگام با طبیعت)		
تعبیه بهترین منظر به سمت کوهستان و طبیعت - جهت دادن به طراحی‌ها		
استفاده از نشانه‌ها برای القای فضای روحانی (استفاده از دروازه توری ئی)		
استفاده از پلان‌های مربع و مستطیلی شکل در پلان عبادتگاه‌ها	گرافیک هندسی ساده شده ایزدکده 	
تظهير (ساخت ایزدکده ایسه هر ۲۰ سال)		

ویژگی مهم و حائز اهمیت این عناصر در این است که حاوی مفاهیمی از زیبا شناسی می‌باشند که دارای اشتراکات صوری بسیاری با مفاهیم همپایه در مدرنیسم هستند.

- انسجام و تداوم فرهنگی ژاپن تا دوران معاصر، در عین حال که صورت‌های متنوعی از هنر پدیدار شده اما همواره مبانی ثابت حفظ شده اند و این راز تنوع و انسجام در فرهنگ ژاپن است.

- چهره معماری کنونی ژاپن به دلیل به کارگیری ساختار فرهنگی سنتی، علی رغم پذیرش تجدد، هیچگاه از هویت ملی رنگ نباخته است، به طوریکه آثار معماران آن با وجود استفاده از مکاتب مدرنیسمی، همواره بازشناخته می‌شوند، (چیزی که در ایران متأسفانه شاهد افول روز به روز آن هستیم) و پژوهش‌هایی در ادامه این مطلب، می‌تواند روش استفاده صحیح از عناصر و مفاهیم هویتی و ملی را در کالبد جدید در حوزه طراحی و مبانی نظری به معماران بیاموزد.

پی‌نوشت‌ها:

۱- آیین شمنی (Shamanism) که دین باستانی آسیای مرکزی و شرقی بوده است، با دین تبتی باستانی "پو"، با آیین شینتو در ژاپن و با ادیان امریکای شمالی همراه با جریان‌های دینی مهم دیگر مرتبط است، دیدگاهی ازلی درباره نظم طبیعت و ارتباط نزدیک انسان با عالم طبیعت عرضه می‌کند. ساختار مبنایی دنیای شمنی بر پایه مراتب سه گانه عوالم بالا، میانه و پایین یا آسمان، زمین و عالم زیرین بنا شده است که این مراتب به وسیله یک محور اصلی یعنی همان رکن عالم «axis mundi»، که مغول‌ها از آن به «رکن طلایی» تعبیر کرده‌اند، به هم می‌پیوندند. این رکن منطبق است با کوه کیهانی که در ادیان مختلف با نام‌های گوناگون و در مکان‌های متفاوت چون کوه البرز در ایران معروف بوده است. ستاره قطبی بر بالای این کوه کیهانی قرار دارد و از طریق این ستاره، مردم باستان به عرصه‌های بالا صعود می‌کردند، این کوه مقدس توسط شجره عالم تکمیل شده است. «درختی که حیات دارد و حیات می‌بخشد.» به عنوان محور کیهان، همه اجزای آن مبین «زنده نگاری ماده» یا به تعبیری «روانمدانگاری ماده» (Panpsychism) حیات و شعور دارند، آنچه که در همه ادیان شمنی شاخص همین شعور و حیات موجود در کیهان است که بر همه طبیعت مسلط می‌باشد و مبدا و منبع هر چیزی است که در قالب نظم در عرصه طبیعت مشاهده می‌کنیم (نصر، ۱۳۸۵: ۴۷-۴۹)

2- Takamanohara

3- Nakatsukuni

۴- براساس اساطیر ژاپنی، ژاپنیان از تبار الهه خورشیدند، از این گذشته سرزمین ژاپن نیز مقدس و آسمانی به شمار می‌رود. (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۵۵)

۵- هانیوا به لوله‌های برجسته کاری شده‌ای از جنس سفال گفته می‌شود که مانند حصار دور تا دور تپه‌های تدفینی کار گذاشته می‌شود؛ هدف از این کار احتمالاً جلوگیری از فرسایش طبیعی تپه‌ها یا حفاظت از مردگان است. بخش فوقانی هانیوا غالباً با چهره انسان، گاه به شکل اسب، پرنده و یا حتی خانه‌ترین و برجسته‌نمایی می‌شود. (گاردنر، ۱۳۷۸: ۲۲۷)

۶- چون ژاپن و جزایر اطرافش منشاء آتشفشانی دارند، سنگ مناسب برای کنده‌کاری یا ساختمان‌سازی در آن بسیار اندک است. در عرصه معماری، این کمبود به ساخته شدن ساختمان‌های چوبی مناسب و مقاوم در برابر زلزله‌ها و توفان‌های مکرر انجامید. (همان: ۲۲۶)

۷- تعداد خاصی تاتامی با نوع خاصی از اتاق ارتباط دارد. چون در معماری سنتی ژاپن، اندازه‌های طول، سطح و حجم هماهنگ‌اند و بنابر این اندازه‌های معین اتاق برای منظورهای خاصی به کار برده می‌شوند. بدین ترتیب اتاقی با ۴٫۵ تاتامی به معنای اتاق خصوصی است. (نیتسکه، ۱۳۷۵: ۴۵)

۸- مراسم آیین شینتو از چهار رکن اصلی تپهر، پیشکش، دعا، ضیافت نمادین تشکیل می‌شود (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۶۶)

۹- ایزدکده‌های ژاپنی به اندازه‌ها و اشکال گوناگون هستند. کوچکترین اندازه آنها معابدی هستند که در منازل وجود دارند و خدای طاقچه (کامیدان) می‌باشند که کامی را روی طاقچه‌ها قرار می‌دهند. (حامدی، ۱۳۸۴: ۲۲۲)

10- Shimmel

11-Ise

12- Naiku

13- Inner

14-Amatarasuomi kami

۱۵- شاید دلیل این جابجایی و تخریب و ساختن متناوب، به آیین تپه‌های شینتو برگردد که شامل تپه‌های تمام ابزار و لوازم و حتی ایزدکده‌ها نیز می‌شود. (شقاقی، ۱۳۸۴: ۱۶۷)

۱۶- تنها امپراتور و کشیش اعظم در فرصت خاص می‌توانند داخل شوند شوند. دروازه دوم با پرده‌ای از ابریشم خالص سفید، در دورترین محل قرار دارد که به عابدان معمولی هیچگاه اجازه ورود به آن داده نمی‌شود.

۱۷- برای مطالعه بیشتر مراجعه شود به امیرخانی و دیگران، ۱۳۸۷: ۶

فهرست منابع:

- استنلی بیکر، جوان (۱۳۸۴)، هنر ژاپن، ترجمه نسترن پاشایی، انتشارات فرهنگستان هنر، تهران.
- اسدی‌زاده، پرویز و دیگران (۱۳۷۷)، دایره‌المعارف دانش و هنر، ویرایش جدید، انتشارات اشرفی، تهران.
- اعتضادی، لادن (۱۳۸۱)، ذن و فرهنگ ژاپنی، نشریه علمی- پژوهشی صفا، شماره ۳۵، صص ۵۷-۷۳.
- امیرخانی، آرین و دیگران (۱۳۸۷)، بررسی چگونگی به کارگیری آداب سنتی - آیینی در خلق فضاها و آثار معماران معاصر ژاپن، نشریه علمی- پژوهشی باغ نظر، شماره ۹، صص ۳-۲۲.
- ارهارت، اچ. بایرون (۱۳۸۴)، دین ژاپن: یکپارچگی و چندگانگی، ترجمه ملیحه معلم، انتشارات سمت، تهران.
- ئونو، سوکیو (۱۳۸۲)، شینتو (راه کامی)، ترجمه نسترن پاشایی، انتشارات نگاه معاصر، تهران.
- بنیون، لارنس (۱۳۸۳)، روح انسان در هنر آسیایی، مترجم محمد حسین آریا (لرستانی)، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
- بوگنار، بوتوند (۱۳۷۵)، باستان‌شناسی چشم‌اندازی پراکنده، مجموعه مقاله‌های معماری و شهرسازی، معماری قدیم و جدید ژاپن، ترجمه مهندسین مشاور محمدرضا جودت و همکاران، انتشارات آرین، تهران، صص ۱۹۳-۲۲۳.
- حامدی، گلنار (۱۳۸۴)، فرهنگ اصطلاحات ادیان جهان، انتشارات مدحت، تهران.
- دله، نله (۱۳۸۲)، ژاپن: روح گریزان، ترجمه ع. پاشایی و نسترن پاشایی، انتشارات روزنه، تهران.
- شقاقی، پژمان (۱۳۸۴)، کالبد خدایان (مروری بر چگونگی تجسم امر قدسی در معماری تمدن‌ها و فرهنگ‌های گوناگون)، انتشارات قصیده سرا، تهران.
- قاری‌پور، محمد و شایان، محمدرضا (۱۳۸۲)، برخی خصوصیات معماری ژاپن، مجله معماری و فرهنگ، شماره ۱۴، صص ۱۰۵ تا ۱۰۹.

- قاری‌پور، محمد و شایان، محمدرضا ( )، تداوم فرهنگی در معماری ژاپن، آبادی شماره‌های ۳۴ و ۳۵، صص ۵۰ تا ۵۶.
- گاردنر، هلن (۱۳۷۸)، هنر در گذر زمان، ترجمه محمد تقی فرامرزی، نشر آگاه، تهران.
- گروتر، یورگ (۱۳۷۵)، زیباشناختی در معماری، ترجمه جهان‌شاه پاکزاد و عبدالرضا همایون، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- لویی میشسون، ژان (۱۳۸۰)، هنر - طریق ذکر، راز و رمز هنر دینی (اولین مقالات ارائه شده در اولین کنفرانس بین‌المللی هنر دینی، انتشارات سروش، تهران، صص ۵۹-۷۳).
- نصر، سید حسین (۱۳۸۵)، دین و نظم طبیعت، ترجمه انشاء الله رحمتی، نشر نی، تهران.
- نیتشکه، گونتر (۱۳۷۵)، درک ژاپنی از مکان، مجموعه مقاله‌های معماری و شهرسازی، معماری قدیم و جدید ژاپن، ترجمه مهندسین مشاور محمدرضا جودت و همکاران، انتشارات آراین، تهران، صص ۷ - ۹۴.

Freeman.Michael and Shearer, Alistair (?). The Sprit of Asia (Journeys to the Sacred Places of the East). Thames and Hudson.

Gunter, Nitschke (1993). From Shinto to Ando: Studies in Architectural Anthropology in Japan. Academy Editions, London.

Gunter, Nitschke (2003). Japanese Gardens. Taschen. Italy.

Hackin, J. et all. (1932). Asiatic Mythology (A Detailed Describion and Explanation of the Mythologies of All the Great Nations of Asia). George G. Harrap and Co. LTD. London.

Whittaker.Clio (?). An Introduction to Oriental Mythology, Grange Books.

http://orias.berkeley.edu/visuals/japan_visuals/shintoB.HTM

<http://darumapilgrim.blogspot.com/2004/02/tenman-gu-dazaifu.html>

http://orias.berkeley.edu/visuals/japan_visuals/shinto.HTM

<http://eos.kokugakuin.ac.jp/modules/xwords/entry.php?entryID=248> § History and Typology of Shrine Architecture

<http://www.japanguide.com/e/e2059.html&prev=/search/3Fq/3D/2522SHINTO/2BSHRINES/2BSTYLE/2B/2522/26hl/3Dfa/26sa/3DN&rurl=translate.google.com&usg=ALkJrhgfaJmLwXW1He8FRv687efCRZC41A>

http://www.culturalprofiles.net/japan/Directories/Japan_Cultural_Profile/-13475.html

http://www.oxfordartonline.com/subscriber/article/grove/art/T078294?q=shinto&search=quick&pos=1&_start=1#firsthit

<http://jaar.oxfordjournals.org/cgi/reprint/73/4/1077?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=SHINTO+SHRINE+DESIGN&searchid=1&FIRSTINDEX=0&resourcetype=HWCIT>

<http://factsanddetails.com/japan.php?itemid=687&catid=20&subcatid=129>